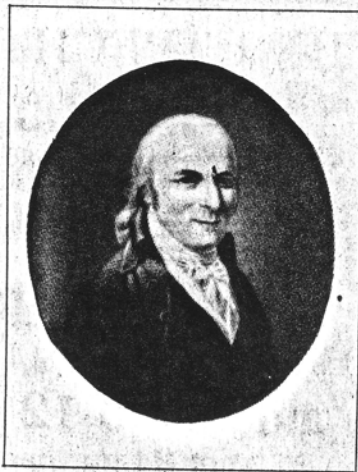

TIRADE TEGEN ZENDINGSWERK VAN EUROPEANEN, 'DE GEESEL HUNNER LANDEN'

'Toorn en verontwaardiging vervullen mijne ziel.' De auteur van de *Verhandeling over het nut der zendingen en zendelings-genootschappen* mocht dan in zijn slotwoord stellen dat hij naar zijn eigen oordeel een 'zakelijke' beschouwing ten beste had gegeven, de daaraan voorafgaande pagina's welen wel anders uit. Geen wonder dat het Teylers Godgeleerd Genootschap in Haarlem zich in 1805 even achter het oor krabde alvorens de inzender van de *Verhandeling* de prijs toe te kennen bij de door het genootschap uitgeschreven prijsvraag over de vrucht van het zendingswerk. Er was niet veel keus: de *Verhandeling* was de enige inzending. Onder de voorwaarde dat de auteur enig schaaftwerk zou verrichten, werd hem de prijs toegekend. Die auteur was de handelaar, wereldreiziger en schrijver Jacob Haafner (1754-1809), die tussen 1766 en 1787 gedurende lange perioden in levenden lijve kennis had gemaakt met het zegenrijke werk van zendingen en andere Europeanen in uiteenlopende gebieden als Zuid-Afrika, India en Ceylon. Na zijn terugkeer in Nederland, vestigde hij zich in Amsterdam, waar hij zich - met succes - ging toeleggen op het opschrijven van zijn reiservaringen. Begin 1992 verscheen bij Walburg Pers het eerste deel van *De werken*

Jacob Haafner

van Jacob Haafner, bezorgd door J. de Moor en P. van der Velde. 'In tegenstelling tot Multatuli was Haafner een echte radicaal', schreven zij toen in hun inleiding. Dat blijkt opnieuw onomstotelijk in de ook door hen bezorgde tekstuitgave *Verhandeling over het nut der zendingen en zendelings-genootschappen - Een kritiek op zending en kolonialisme* (Verloren; f 30,-). Haafner ontpopt zich in zijn tirade tegen de 'Roomse' en 'Protestantsche' zendingen als een fel bewogen aanklager van wreedheid en onrecht. 'Ik heb deze Europeanen en colonisten niet gespaard en hun gedrag en handelwijze met sterke kleuren afgemaald', schrijft hij, 'echter ben ik bij mij zelve volkomen overtuigd, dat ik hen niet valschelijk beschuldigd heb; en ik verklaar voor God en de geheele

wereld (. . .) dat, wat ik van hun gezegd heb, niet het duizendste gedeelte is, wat van hun konde gezegd worden.'

Haafner doopt zijn pen regelmatig in vitriool. 'Onder den schijn van hunne godsdienst te handhaven of te verbreiden', schrijft hij, begingen de christenen 'de snoodste euveldeaden'. De Hindoes in India hebben niets dan verachting voor de Europeanen, 'in spijt van hunne macht en heerschappij'. 'De vrouwen, op de straat hen ontmoetende, vlugten voor hun in het eerste huis het beste, als voor wilde en verscheurende dieren; de mannen spuwen achter hen neder.'

Die verachting is toe te schrijven aan de levenswijze van de meeste Europeanen. 'Aan hunne dronkenschap en vechterijen, hun vloeken, hunne ontucht met de dochteren en vrouwen der Harries, en aan meer andere diergelijke ondeugden, die bij de Hindous verfoeid worden. Hier bij kan gevoegd worden, hunne onreinheid, als zich zelden of nooit badende, hunne vuile gewoonten, bij voorbeeld, hun aanraken van spijzen met ongewassche handsen, na het verrigten van eenig onzindelijk bedrijf, hun drinken uit een en het zelfde glas of beker (. . .) en dan nog hunne dagelijksche ongerechtigheden, hunne onderdrukkingen, hunne rooverijen, hunne afpersingen, hunne trouweloosheid en bedrog, hunne moorden.'

'Kan men met reden verwachten', vraagt hij zich af, 'dat een Hindou, die gezeten is, die zijne vrouw en kinderen, zijne bloedverwanten heeft, en zijn brood met eere wint, dit alles zal laten varen, alles wat hem in de wereld lief en waardig is, zal gaan verlaten, om den godsdienst eener natie te omhelzen (. . .) die hunne tirannen, de geesel hunner landen zijn, en die dienzelfden

godsdienst, wiens voortreffelijkheid men voor hun zoo hoog roemt, dagelijks, door hare schandelijke levenswijze verloochent en oonteert?' 'Haafners oordeel over het nut van de zending was dus vernietigend', concluderen De Moor en Van der Velde. Dat is zwak uitgedrukt.

Han van Gessel